

A megváltó.

Rajz.

— Na már megint sírsz, mama? Ó, de csunya vagy, hogy annyit sírsz! 'Sz most nem vert meg aba! Miért sírsz?

— Dehogy sírok, édes. Csak fáj a szemem, azért könnyezik. — És sietve törli meg szemét. Azt hitte, az esthomályban nem veszi észre a kicsi; de ott ült az ablaknál és könnyes azemeiben nedvesen tört meg az utcai lámpák fénye. És a gyermeknek oly éles szeme van!...

— Na aludj, szívem, jó éjszakát!...

Nagynehezen ágyba kerül a kis lélekgyötrő. Még a párnák közül is egyre felüti fejét és cseveg a legbada-rabb dolgokról. A mama megvárja, míg végre teljesen megszűnik a kérdezősködés és csevegés s a gyermek lassankint elcsendesedik s halk, szabályos lélekezete mutatja, hogy alszik mélyen. Akkor kimegy a másik szobába s beteszi maga után az ajtót.

Milyen kegyetlenek is a gyermekek. Kiméletlenül tesz fájó sebre kezöket s kíváncsian nézik a kínos vonaglást.

Oh, ha ez a gyermek nem volna!... Igen, mit is tenne akkor?

Akkor is csak hallgatna és türne — mit is csináljon egyebet?

Élni csak kell — és neki nincs senkije, semmije... Az a gondosan ápolt két kis fehér kéz úgy irtózik a nehéz munkától. És vállfűzőbe szorított szép karsu dereka, hogy is tudna meggörbülni a szemrontó varrás mellett? Aztán, utóljára is, nem olyan rossz az az ő ura. Csak mikor néha-néha rá jön az órája. Olyankor nem látja három-négy napig s mikor aztán hazajön, vagy akárhányszor hazahozzák, majdnem mindenéből kifosztogatva — — szájából ömlik a borgöz, arca kigyulladt,

szemei vérben forognak... oh, akkor borzasztó! Olyankor vagy rögtön elalszik ott, a hová leteszik, vagy pedig dühöng, kiabál, követeli a pénzt — ami már nincs — vad szemrehányásokkal halmozza el s eszeveszett féltékenységével kinozza, gyötri... Oh borzasztó, borzasztó!... Az a tegnap esti jelenet is, mintha most is látná maga előtt — — mintha még most is hallaná durva hangját — —

— Add elő a pénzem, asszony!... Hol a pénzem, hova tetted? Gazdag voltam; hová tetted a gazdagságomat? Elpredáltad, ugy-e, cifra ruhákra, imádókra?... Hitvány kacér asszony! Mindig csak az öltözködésen jár az eszed... Színház, bálók, sétálás, ugy-e? Meg a katonatisztek és a hadnagyok, ugy-e? Hát az a piros szalag a hajadban? Összebeszélt jel? hé? ne tagadd, te — — te — —

De hát hová is lett az a nagy gazdagság? Melynek varázsa ugy el tudta vakítani, hogy nem akarta meglátni tőle azt a korhely életet, melyet már az első hetek után tovább folytatott az ura és amelyért egykor játszva dobott el magától egy hü szívet, a Balázs Gábor hü szívet. Milyen könnyü vérral adta vissza jeggyürüjét és csak nevetni tudta könnyeit — egy férfi könnyeit. Hja... a pénz csillogása fényesebb volt könnyél, gyűrűnél... És ha legalább megtette volna, amire Balázs Gábor kérte, mikor örökre elbucsuzódtak, ha becsületes, hü maradt volna urához...

De a hiuság... a könnyelműség és a keserűség is... Igen, igen... az is!... Oh, hogy meg is bűnhődött érte!... Még most is kísértik az emlékek, most és mindig. Mintha még most is hallaná szavát: «Szeresd az uradat, Lázár Lenka, jobban, mint engemet szerettél. De nehéz óra lesz az, mikor én megtudom, hogy másra vetted szemedet!»... És ő csak vállát vonogatta, mosolygott és mikor az ura egyszer elutazott — igen — hogy is volt csak? A kis szőke hadnagynak olyan szép kék szemei voltak... Könnyelműség, könnyelműség! akkor

este. Még az ablakhoz is odaállt és úgy várta! És aztán, mit látott?...

A sötét utcában nagy zajjal gyülekeztek oda az emberek, felnéztek ablakára és mutogattak reá. És aztán lámpát, gyertyát — sok gyertyát — és a fehér hóban friss vércseppeket... Oh, de zavaros történet! Nem tud már emlékezni sem tisztán. Hiszen olyan régen, régen volt minden...

Kezét homlokára nyomja, gépiesen kitekint az ablakon, mintha ismét látni akarná... A sűrű hóhullás megállott s nehéz, vastag fellegek lomhán gomolyogtak szét.

A kis utca csöndes, kihalt volt, alig jár egy-két ember. Lépteik zajtalanul süppednek bele a frissen hullott hóba.

A sötét égtől élesen válnak el a hóval borított házfedelek. Egy ezüstszerű felhő mögül előbukkan a hold, fényesen és hidegen veti le sugarait s a hó fehér fényével egyesülve, valami sajátságos világítást áraszt. Fénye csillogva törik meg az árokban megfagyott vizen. Koronként éles szél fuj végig s lesöpri a házfedelekről a havat. Az asszony szeme elkáprázott. Ugy tetszett neki, mintha mind fekete foltokat látna maga előtt — a fehér hóban a piros vércseppeket — — e percben az ajtó zajtalanul kinyílt s egy magas, széles vállu férfi állt meg a küszöbön. — Lázár Lenka — szólt mély hangon — azt se mondd, hogy beljebb lépjek?...

— Ki az? — riadt fel az asszony, ijedten felugorva.

— Gyujtsál gyertyát, megösmersz mindjárt! — felelt a férfi, betéve maga után az ajtót.

As asszony reszkető kézzel keresett gyufát, gyertyát, de amint arcába világított a jövevénynek, majd hogy ki nem ejtette kezéből.

— Ugy-e, nem vártál, Lenka? — kacag fel a férfi keresően.

— Ugy-e nem vártál?

— Honnan jössz? — rebeg az asszony.

— Honnan jövök, Lenka? Gondolhatod, hogy honnan. A börtönből jövök. Hazaeresztettek. Kitelet a hat esztendőm. Mind kiültem. Egy nap hija sincsen. Kieresztettek — és adtak intést, jó tanácsot. Csak az kár, hogy a hat esztendőm nem adhatták vissza. Azért jöttem most hozzád, Lázár Lenka, hogy tőled kérjem vissza!

— Hagyj békét nekem — kiáltott az asszony — hagyj békét! Eredj innen. Semmi közöm hozzád.

— Nincs most már, ugy-e? Mikor megölted az életemet...

— Én, Balázs Gábor? Én? Hogy mersz olyat mondani, te gyilkos!...

— Igen, gyilkos! Az lettem, te miattad lettem. Ártatlant öltem meg, mikor téged kellett volna megölnöm, ezer darabra tépnem, mert lelketlenebb voltál a kigyónál, rosszabb voltál a legrosszabbnál. Oh, de bolond voltam, hogy miattad tönkretettem az életemet. Miattad!... Százszor megsirattam, ezerszer megbántam azóta. Hat hosszú esztendőn keresztül átkoztalak éjjel-nappal té-

ged — — ki gyilkossá tettél, börtön lakójává, földönfutóvá...

— Magad tetted magad azzá, Balázs! Nincs mit szememre vessél. Miért tetted? Én nem mondtam.

— Azért tettem, mert örült voltam! Mert szerettelek jobban az életemnél. Mi hasznom van most belőle, hogy olyan bolondul szerettelek? — Keserűen nevet fel s fenyegetőleg néma árnyként...

— Hogy engem ellöktél magadtól, hogy gazdagabbhoz mentél, azt eltűrtem, mert azt hittem, jobban szereted őt s boldogabb leszel vele, mint az én szegénységemmel... Elmentél vele és nevetgélteél, én csak néztem... néztem!... De mikor megtudtam, hogy szeretőt tartasz magadnak, Lázár Lenka, akkor megöltem azt a cudar kutyát! Bolond voltam, ostoba voltam — — téged kellett volna megöljelek, hitvány kacér asszony!...

— Ne bántalmaz, Balázs! Nincs jogod hozzá!...

— Nincs? De van. Szereztem hozzá jogot egész életem árán. És meg fogom magam boszulni rajtad, úgy hogy megemlegetsz örökké. Ne félj, nem bántalak egy ujjal sem — — de elmondom majd férjednek, ha még nem tudja, hogy milyen asszony vagy te — — és elmondom neki azt is, hogy mid volt neked az, akiért én a börtönt kiültem...

— Balázs — — az Istenre... csak azt nem! Elüz a háztól, ha józan... agyonver, ha részeg! Oh, Istenem, Istenem, hisz oly rég volt az... és most... most? Mi lesz Irénből... Oh Balázs, csak azt nem...

— Most tudsz sirni, ugy-e, most tudsz könnyörögni?... Hagyd el, nem vagy olyan szép vele, mint egykor nevetéssel. De megkövült a szívem is a börtönbe — — hat év óta nincs egyéb kívánságom, mint hogy lásalak téged is oly nyomorultnak, mint én vagyok.

— Balázs — — eredj innen — — én segítségért kiáltok.

— Kiálts hát, ha mersz. Azt hiszed, félek valakitől? Mim van nekem elveszteni valóm?... Itt fogom megvárni, míg férjed hazajön — részegen, ugy-e? Hadd gyönyörködjem benne, milyen gyöngéden szeret, milyen boldog vagy vele...

— Oh, Irén, Irén! — zokogott fel az asszony rémülettel, kétségbeesve s mintha e gondolat erőt adott volna neki, szilajon vetette magát a férfira s erővel az ajtó felé kezdte vonszolni.

Balázs Gábor feldühödve taszította el magától az asszonyt s haragtól, dühtől elvakítva tiporta le a földre.

— Nyomorult, hitvány asszony — hörgött — te vagy az oka mindennek, megfojtalak, mint egy kutyát...

E pillanatban kinyílt a mellékszoba ajtaja s a kis leány, a lármától felriasztva álmából, ijedten szaladt ki. Szőke haja borzosan omlott vállaira, kis rózsaszín lábai, mint két rózsató, látszottak ki kurta ingecskéje alól; oly üdén, ártatlanul nézett ki a homályos szobában, mint mikor tavasszal a rózsapiros barackvirág lehull a fáról, a szennyes, sötét földre.

— Mama, mama — kiáltott siró hangon, odasza-

ladva anyja mellé. — Hagyjanak békét a mamának. Nem szabad megverni a mamát...

Hangosan sirva, fonta karjait a nyaka köré s mindenképpen igyekezett felemelni a földről a térdeplő asszonyt.

Balázs Gábor némán állott ott helyében, karjai meredten csüngtek le oldalán s mintha messze, messze valami sűrű fátyolon keresztül látta volna a térdeplő asszonyt, mellette a síró gyermeket, a gyertya vörös fényét s az ablakon keresztül a hold fényétől megvilágított házfödeleket...

— A te gyermeked ez, Lázár Lenka? — kérde végre lassu, elváltozott hangon.

— Az enyém, ne bánts — felelt az asszony felindulástól lihegve s védőleg takarta el a kis leányt.

— Ne féltsd — szólt Balázs Gábor csendesen s a mint odahajol a gyermekhez, egyszerre kicsordul szemeiből a könny; úgy tetszik neki, mintha a hat kínos becsületrabló év emléke mind messzebb-messzebb tünne; a harag, gyűlölet és boszu, mintha mind egymásutál vesznenek el a gyermek két fényes szemébe, melynek félénk tekintete, mintha néma kérelem volna, könnyhullatása, mintha imádság volna, mosolya, mintha béke volna...

— Mindenem ez a gyermek, Balázs, mindenem — zokog az asszony. — Tudom, hogy bűnös voltam, vétkes voltam, könnyelmű, rossz, de meg is bűnhődtem érte, nagyon meg. Oh, ha ez a gyermek nem volna, Balázs, rég véget vetettem volna már mindennek... de így érte, Balázs — érte...

Balázs Gábor két erős karjával átfogta a gyermeket s felemelte magához.

A gyermek előbb ijedten ellenkezett, de midőn látta, hogy nem bántja senki, lassanként megnyugodott s békésen tűrte, hogy az idegen ember csókjaival halmozza el szemét, arcát, kezét...

— Hogy szerettem a gyermekeket — szól önfeledten Gábor — akkor régen, mikor még...

És úgy tetszik neki, mintha álmodt látta; mintha beteljesült volna mindaz, mit egykor hitt és remélt; mintha hosszú, csöndes, boldog életet élt volna át, melynek minden napja áldott, minden keserve édes, melynek öröme hajnalhasadás, bánata permetező felhő...

S karjaiban a gyermekkel hosszasan, némán néz a földön heverő asszonyra.

Viseld gondját a gyermeknek — szólt lassu, vonatott hangon s ölbe teszi a kis leányt.

Aztán csendesen kilépett az ajtón, a havas, sötét éjszakába... A nyitva felejtett ajtón befújt a szél s lobogtatni kezdi a gyertya lángját, hogy az árnyékok táncolnak a falon.

Anna.

A nyelvészek azt mondták, hogy e szó «feleség» onnan keletkezett, hogy a nő és férj mint egy-egy fél tesznek egy egészet. De ez nem áll, mert az említett szó a «menyasszony» szóból származott csak hogy házasság után lesz belőle: feleség.

SZÉKELY NÉPDALOK.

Boszantgató.

Ha az asszony simul hozzád,
Ne várd annak végét, hosszát,
Kérdezd meg csak jó előre:
Mennyi pénz kell keszkenőre?...
Ugy kell a tatárnak!
Pérez nélkül bucsút sem járnak,
Nehéz fejjelel hisz ke'd!
... Ne vakarja, ha nem viszket!

Ha az urad szólna hozzád,
Végig se várd minden szavát!
Csak azt mondja a vén tacsó:
Kiürült a dohányzacskó!...
Ugy kell az asszonynak,
Kit menyasszonynak kontyolnak,
Nehéz fejjelel hisz ke'd!
... Ne vakarja, ha nem viszket!

Felhő száll a Hargitára...*

Felhő száll a Hargitára, sötét felhő.
Messze ment az én galambom, vissza sem jó.
Hargitára hull az eső szép csendesen,
Gondolsz-e rám néha-néha szép kedvesem?

Messze messze; tul a kéklő láthatáron,
A galambom oda ment, de visszavárom.
Ha nem jőne, ha meghalna messze tőlem,
Fölkeresném legalább a temetőben.

Péterfy Tamás.

A pompéji bor.

Olasz rajz.

— Padrone!
— Signor?
— A legjobb borát, ide a legédesebbet, legtüzesebbet! Venusra mondom, semmi sem lankasztja jobban az embert, semmi sem szikkasztja ki jobban a torkát, mint egy pár órai séta Pompéjiben.
— Tessék parancsolni, amit kíván, vörös bort, fehérét, falernumit, caprit, lacriamae Christit; pincém gazdagsága, hirneve bátran vetekedhetik a régiek pincéivel, uram.
— Talán még pompéji bora is van?
— Miért ne?
— Bizonyos még Cicero és az ifjabb Plinius pincéjéből.
— A bornak is megvan a maga sorsa, úgy mint a könyveknek.

* Zenéje: Dankó Pistától.

— Bacchusra! Padrone, maga nagyszerűen ismeri a szerzőket és alkalmazni tudja tudományát; ön bizonyosan olyan kancsót kínál nekem, melyet a vén Plinius használt a hajóján, amikor az a borzasztó kitörés megfosztotta életétől.

A vendéglős, igazi római fej, kurtára nyirt göndör hajjal, a hajtól háromszorosan hajló tokával, finoman mosolygott vendégére. Aztán intett neki, hogy csak türe-

kerülte uj fogságának falát, megállt s élesen rászögezte csillogó szemét elrablójára.

A szoba félhomályába visszavonult építész fejét tenyerébe hajtva, gépiesen nézett rá; gondolata messze elkalandozott a vendéglőtől.

Látta magát a sirok között, az antik Pompéji divatos sétahelyén. Különös ötlet sugallta neki, hogy abban a pillanatban fogja meg a gyikot, mikor az eltünni akart Nolveleia Tyche sirboltjának hasadékaiban. Ebben a pillanatban az oda-
verődő napfény kettévágta a mauzóleumok képét s izzó vonalakat vetett a padmaly gerendáira.

A korcsmáros visszatért s nagygondosan hozott egy tiszta formájú amforát, mely vászonba és bőrbe volt göngyölve s biborzsineggel bekötözve, amely a kancsó száját légmentesen elzáró pecsétben végződött. Hamiskán kacsingatott és letette a kancsót az utas elé.

— Nos, mit mond ehhez, uram?

Louis maga elé tartotta a kancsót, hogy megvizsgálja. A vörös égett cserép megvilágosodott idővel s hasonló lett Vezuv lávájához, bizonyos sápadtságot kapott, mint a sír fehérsége: itt-ott egy kissé már meg-
rűcskösödött a századok romboló hatása következtében.

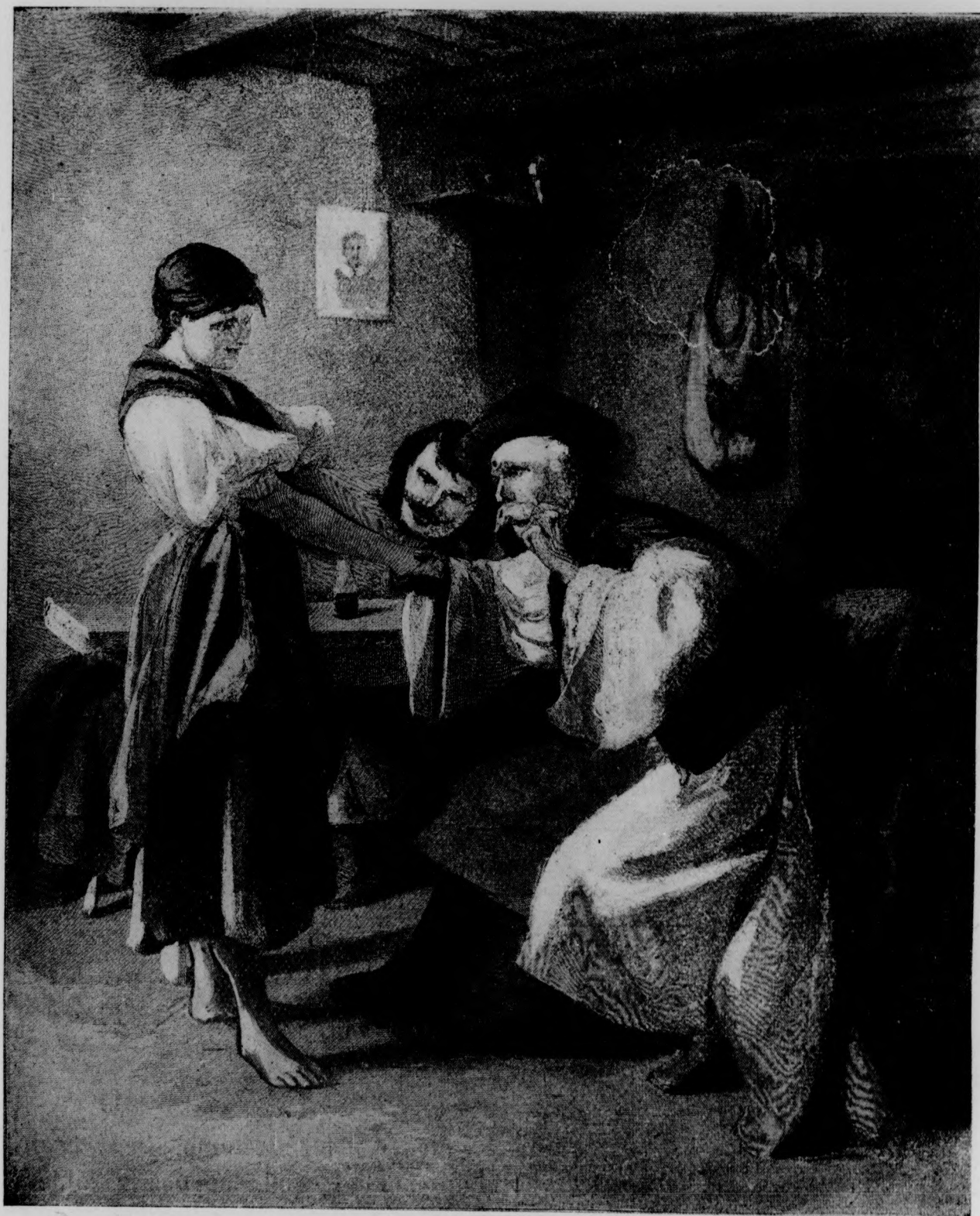
A fiatal ember kíváncsian nézegette az amforát, csodálattal adózott a feltámadt edénynek.

A kancsó hasa körül félig eltör-
lődött felirás vonult keresztben: a rövidítések és elkopott betük dacára is ki lehetett azt egészíteni. Az építész következőleg betűzte ki a felirat tartalmát:

M. SOVRIO CONS.

ANN. DCCCXXXI A. V. C.

CAECVBVM.

A vallatás.

lemmel várjon egy percig és széles vállalai csakhamar eltűntek a gádor mélységében.

Az utas, Louis ur magára maradt. Fiatal, mint egy harminc éves építész volt. Nehézkesen leereszkedett a székre s maga mellé tette növénygyűjtő szelencéjét, mely eddig vállán lógott. Kinyitotta a szelencét s vigyázva kivett belőle egy kis szürke gyikot, amilyen a pompéji romok közt szokott szaladgálni s egy felfordított pohár alá rejtette.

A sokáig összegémberebbe volt kis állat lassan-lassan magához tért s miután egypárszor gyorsan meg-

esztendejében, vagyis Krisztus után 79-ben, ugyanabban az esztendőben, melyben a Vezuv kitörése elborította Pompéjít, akkor fojtották ebbe a kancsóba Caecubum költök megénekelte borát.

Legkülönösebb volt mindazáltal a pecsét, melyen két művészileg faragott szárny között a zoé görög szó (élet) volt olvasható. Talán a bor minőségének akartak ezzel hódolni, vagy csak babona volt ez? Az amfora tökéletesen hitelesnek látszott, a dugó és pecsét sértetlenek.

— Honnan való ez, padrone? — kérdezte a fiatal ember a korcsmárost.

— Pansa edilis, egy nagy inyencnek pincéjéből.
 — Csodálatos lehet.
 — Annál inkább, mert egyetlen. A kancsó még
 tele van. Emeljék magasra — s igyék, uram!

— Csak nem hiteti
 el velem, hogy ezernyole-
 száz éves bor!

— Miért ne?

— Képtelenség.

— Nem látta ön a
 nápolyi muzeumban azt
 a nagy vízvezetéki csa-
 pot, melyben majdnem
 kétezer év óta benne van
 víz? Nem rázatta meg az
 örrel, nem hallotta, hogy
 bugyborékol a víz benne?

— Az igaz, de...

— Hallgassa csak!

A vendéglős meg-
 rázta egy kissé az amfo-
 rát és valóban, a folya-
 dék bugyborékol benne.

— Ámitás ez vagy
 valóság? Nem szárította
 ki a Vezuv hősege az
 edényt?

— Pompéjit nem a
 láva öntötte el, hanem a
 hamu, tehát nem is puszt-
 ult el a tűz által.

— Ez nem elég ma-
 gyarázat.

— Ahogy tetszik. Én
 nem is akarok magya-
 rázni. Meg akarja kóstolni
 a bort?

— Ejh, nem. Én nem
 vagyok kíváncsi a mazso-
 lalére, jobban szeretem
 az ön kertjének termését,
 forró, sötétvörös borát,
 melyben a nap és a vul-
 kán heve ég. Egy kissé
 sűrű, de kellemes. Nem
 bizom ebben az ásott
 borban.

— Nincs igaza.

— Ha babonás len-
 nek, akkor csakugyan rám
 ijeszthetne, mert csak emlitenem kellett azt a bort s már
 itt van. Az öreg Plinius mánesei röpködnek a kancsó
 körül.

— Legalább izlelje meg, uram.

A koresmáros letépte a pecsétet, aztán ügyesen ki-
 csöppentette az olajat, mely a kancsó szájában a bortól

elzárta a levegőt, azután egy antik serleget töltött meg
 vele, majd hajlongva visszavonult.

A fiatal ember szótlanul nézte, hogy mit csinál.

Lassan emelte fel a serleget s bámulva nézte cso-

A kis Dezső meg a kutyuskája.

dálatos piros színét, mely ragyogott, mint a rubin. Alig
 ivott pár csepptet, már különös melegség áradt szét erei-
 ben, valami megmagyarázhatlan érzés szállt fel agyába.
 A serleg kiesett a kezéből s összetörte az üveget, mely-
 ben a gyík fogva volt.

Ez, ahelyett, hogy elmenekült volna, egyenesen

felszökött a kancsónak falára s onnan a száján keresztül beosont annak belsejébe.

— Zoé! — hangzott egy ismeretlen csengő hang.

Louis megrázkódott. Körülnézett, hogy honnan jön a hang. A teremben, melyet már nem világított meg az alkonyi nap sugara, ködös, imbolygó alak közeledett feléje. Amint odalépett hozzája, csodálatos szépségű nőt fedezett fel benne.

— Kicsoda ön? Hogy jön ide?

— Ábrándozó! — felelt a nő, rátéve gyűrűs fehér ujját a fiatal ember arcára s nyugodtan szemébe nézve.

A fiatal ember ámulva nézte őt, anélkül, hogy értette volna a jelenséget. Hullámszó, illatos fekete hajában fehér szalag kigyózott, mint a csillogó ezüstpatak a sötét éjszakában. Gömbölyű, gödrös álla, egyenes metszésű orra, szerelmesen ivelődő ajka úgy emelkedett ki a félhomályban, mint egy kamea domború vonalai. Szürke köpönyege csak félig takarta fehér öltözetét, mely hasonlított a stólának nevezett hosszú tunikához. Olyan volt, mint azok a pompéji nők, akiket a Vezuv lánája századokon át megtartott.

De legjobban az izgatta Louist, hogy ismerős vonást vélt felfedezni a nő arcán, csak hogy nem emlékezett rá, hol látta.

— Noevoleia Tyche a nevem — szólt a nő dallamosan.

Az ifju építész meglepett mozdulatot tett.

— Noevoleia Tyche, Julia szabadosa?

— Igen.

— Caius Munatius Fausztus lovag barátnője?

— Én vagyok.

— Éppen ma csodáltam meg sirját. Él ön vagy halott?

A nő szelid melankoliával felelé:

— Azt a sirt még életemben készítettem magam és Faustus számára, hogy örökre együtt pihenhessünk. Az istenek mást akartak. Sétáimból visszatérve, gyakran tekintetem büszkén a mauzoleumra esett, melyen az én képem állott kifaragva, de ki emlékszik ma a szép, bálványozott Noevoleia Tichére, ki ismerné rá az új alakjában, ki ismerné meg számos barátja közül?

Az ifju építész, elbűvölve a pompéji nő szépsége, megbabonázó csábító hangja által, igyekezett megérteni ezeket a különös szavakat.

— Vagy álmodom — dadogá — vagy a bor őrzített meg?

— Hálátlan, te nem álmodol.

— Szemrehányás ez?

— Hiába akartam elmenekülni, hiába küzdöttem. Könnyörtelen kezéd megfogott, midőn egy percze a sirüreg hidegségéből a ragyogó napvilágra jöttem.

— A gyík!

És a fiatal ember ráismert arra a fekete szempárra, mely azelőtt oly mereven nézett rá az üvegfal mögül.

— Látom — folytatá a tünemény — hogy te épp úgy nem ismered a mi átalakulásunk titkát, mint sokan,

vagy talán senki sem. Nem mind vesztünk el ama borzasztó katasztrófában; Venus, a mi jótevő, drága pártfogónk védelmezte gyermekeit, akiket az alvilág isteneinek haragja üldözött s gyikokká változtatott bennünket. Én sokadmagammal megszabadultam; ámde lakásom összeomolván, kénytelen voltam sirházamban menedéket keresni.

— Bocsáss meg, Noevoleia.

— Nem büntetem meg tudatlanságodat, hiszen ez volt alkalmam arra, hogy megtudd létezésünket.

— Iszom a pompéji Venusra! Iszom a szépségedre, a kecsességedre, te szeretetreméltó Noevoleia!

Kiüritette a poharat és homlokán az ifju nő forró ajkainak tüzet érezte.

— — — — —

Hajnalban a kelő nap sugara behatolván az ablakon, ráesett Louis arcára, aki az asztalra dőlve aludt. Mellette egy antik kancsó feküdt ketté törve. A nap tüzes csókja felébresztette. Megdörzsölte homlokát és álmélkodva nézett körül. Tétován szemlélgette a széttört amforát, melyre egyáltalán nem emlékezett.

A korcsmáros belépett a terembe s vizsga szemmel nézett rá.

— Aludtam! — szólt az építész zavarodottan.

— És itt akart aludni, signore?

— Micsoda bort adott nekem tegnap, padrone?

— Ah, ah, pompás korzikai bort. Ritka bort.

— Agyam most is ég tőle.

— Oh, nem hittem, hogy olyan szédülős.

— Azt hittem, folyékony tüzet iszom.

— De gondolja meg uram, hogy 79-ből való, 79-ből. A nagy kitörés esztendejéből!

Az élet dalaiból.

Cigánykereket hány a purdé,
Csikorog a kordé nyomába.
Minden ruhája egy kőmadzag
És mégis van jó világa.

A böles nézi és azonnal itél.
Böles az: *kinek nincs nyár, nincs tél.*
Amit gondolnak, az a sok keverék
Kevesebbet ér, mint a cigánykerék.

★

Ördögszekere fut a mezőn,
Az árvalányhaj fogja meg.
Összeköti őket szél urfi,
Aztán mindjárt tovább ered.

Mennyi frigyét köt az életben,
Láthatjuk ma sokszor, a szél.
Árvalányhaj és ördögszekere
Erről számos példát beszél.

A szél kötötte, a szél fel is oldja.
Mindegyik rögtön máshoz csap.
Oly esküvőhöz, *hol szél köt frigyét,*
Minek is kellene ugyan pap?

Erdélyi Gyula.

A házasságról és a nőkről.

Irtta: gróf Tolstoj Leó.

Tstertkow W., Tolstojnak barátja és hive, «A nemi kérdés» cím alatt egybegyűjtötte s könyvben megjelentette az orosz filozófus gondolatait a házasságról s a nőről. Ez alábbiakban néhány szemelvényt közlünk a nagyon érdekes könyvből, amely világot vet az agg író gondolkodására.

★

Vitatkoznak a kérdésen, jó-e az, szerelmesnek lenni. Én tisztában vagyok a dologgal.

Ha valakinek van már emberi, szellemi élete, a szerelem s a házasság rá nézve bukást jelent; erejének egy részét oda fogja adni a feleségének, a családjának, vagy legalább is a szerelme tárgyának kell, hogy szentelje. De ha állat módjára él: eszik, iszik, dolgozik, szolgál, ír, játszik, akkor rá nézve csak emelkedést jelenthet a szerelem, csak úgy, mint az állatokra és a rovarokra.

★

A házasság azért, hogy az ember nagyobb örömben élhessen, nem fog sikerülni soha. Aki főfeladatául tüzi maga elé a házasságot, tiszta dolog, hogy nagy hibát követ el. Ha a házasság a cél — mi legyen az élet célja a házasság után? Ha valakinek a házasság előtt nem volt életcélja, másodmagával nem leli azt meg a házasságban sem. Biztosra vehető, hogyha nem volt meg a közös cél a házasság előtt, azután már semmi körülmény közt sem lehet egyesülni a közös célra, inkább csak elválni miatta. A házasság csak akkor boldogíthat, ha a cél közös; két ember ugyanazon az uton találkozik egymással, együtt akarja folytatni az ut többi részét. De nem adhat boldogságot, ha két különböző utról nyujtanak kezet egymásnak.

★

Az ember sohase házasodjék szerelemből, csak tisztán számításból, csak hogy ezt a két szót teljesen ellenkező módon kell értelmezni, mint ahogy rendesen értelmezik, vagyis: az ember ne házasodjék érzéki szerelemből, sem olyan számításból, hogy hol s hogyan éljen (hiszen mindenki él), hanem olyan számításból, mennyiben valószínű az, mennyiben lesz segítségemre a jövőben a feleségem abban, hogy emberi életet éljek s nem gördít-e majd akadályt ebbe az utamba.

★

Gondolkozzál huszszor, százszor a házasságról. Az erkölcsös, finom érzésű emberre nézve a legjelentősebb s a következményeiben legsúlyosabb cselekedet, amelyet egyáltalán elkövethet, ha a nemi kötelekek által fűzi össze a maga életét egy másik embernek az életével. Mindig úgy házasodjunk meg, mint ahogy meghalunk, vagyis csak akkor, amikor muszáj.

★

Fontosság tekintetében: a halál után s idő tekintetében: a halál előtt, nincs a házasságnál fontosabb és

visszavonhatatlanabb dolog. És mint ahogy a halál is csak akkor jó, amikor elkerülhetetlen, mint ahogy minden önkéntes halál rossz, a házasság is ilyen. A házasság csak akkor nem baj, ha elkerülhetetlen.

Mindenekelőtt meg kell mondanom azt, hogy amikor arról beszélek, hogyan éljenek a hitestársak, a világegyetért sem akarom megmondani, hogy én így éltem, vagy így élek; sőt inkább a magam tapasztalásaiból tudom, hogyan kellene élnünk, éppen, mert hogy én nem így éltem.

★

Dicsérni a nőket és azt állítani, hogy szellemileg nemcsak egyenrangúak a férfival, hanem e tekintetben még túl is szárnyalják azt, nagyon rossz és káros divat.

Ahhoz kétség sem fér, hogy a nőt nem szabad korlátozni a jogaiban, hogy ugyanazt a tiszteletet, szeretetet érdemli meg, mint a férfi és mindama jogokat is igényelheti, de aki azt állítja, hogy átlag a nő ép oly tehetséges, mint a férfi és hogy ugyanazt lehet elvárni tőle, amit elvárunk akárki férfitől, az túl tesz önmagán, még pedig a nő kárára.

Ha azt fogjuk várni a nőtől, amit a férfitől, akkor követelni is fogjuk azt; de mert, hogy csalatkozni fogunk a várakozásainkban, boszankodni is fogunk és a rossz akaratnak fogják betudni azt, aminek a lehetetlenség az oka.

Amikor úgy ítéljük meg a nőt, hogy ő a szellemileg gyöngébb, ezzel semmi kegyetlenséget nem követtünk el ellene; kegyetlenek akkor vagyunk, ha a férfihoz hasonlónak mondjuk őt.

★

A legtöbb bajnak, amely a nő és a férfi közösségéből származik, a teljes kiméletlensége az egyik félnek a másik iránt az oka.

Csak ritkán érti meg a férfit, mily jelentősége van a gyermeknek a nőre nézve, mily helyet foglal el az az életében; és még ritkábban érti meg a nő a becsületkötelességeit, amelyeket a társadalmi, vallási rend parancsol.

★

A férfi, ha sohasem szült is, meg tudja érteni, hogy a szülés nehéz, fájdalmas és fontos dolog; de csak ritkán tudja a nő megérteni, hogy nehéz és fontos dolog szellemileg viselni egy új életfelfogást és azt megszülni. Egy percre megérti, de hamarosan elfelejti megint. És menten előkerülnek az ő gondjai: a háztartás, a cifrázkodás, mert nem tud hinni a férfi meggyőződésének a valódiságában, mindezt csak képzeletszülte álmoknak tartja a kalácshoz, szövethöz képest. Engem az a gondolat lepott meg, hogy a férfi meg a nő gyűlölködésének a fő okát az képezi, hogy versengenek egymással a háztartás vezetésében.

★

Lehetetlen, hogy a nő eszesnek és praktikusnak tartsa a férfit, különben engedelmessé válna az akaratának. Éppen ilyen a férfi viszonya a nőhöz. Ha most irtam volna

meg a Kreutzersonátát, ezt a megfigyelésemet előtérbe helyeztem volna.

★

A nő hatalmának köszönhetjük, hogy ilyen esztelenül élünk; de az ő hatalma onnan ered, hogy a férfi csak kevéssé tud erőt venni magán, úgy, hogy az élet esztelenségének a férfi gyöngesége az oka.

A bájos asszony azt mondja magában: «Ő okos, tudós, deák, nagy, erkölcsös, szent és mégis aláveti magát nekem, aki ostoba, tudatlan, szegény, igénytelen, erkölcstelen nő vagyok, így hát az ész, tudomány stb. mind ostobaság». Ez tönkre teszi és megrontja a nőt.

Nagyon igaz az, hogy vonatkozással a nőre és a munkájára nagyon sok a káros, az ókorból származó előítélet, de még igazabb az, hogy le kell győzni mindezt. Csakhogy szerintem ennek nem az olvasótermeknek és női egyesületeknek az alapítása a módja. Én nem azt tartom felháborító dolognak, hogy a nőnek kevesebb a fizetése, mint a férfinak, mert az árakat a munka értéke szabja meg, csak az bánt, hogy a nőnek, aki gyermekeket szül és táplál, még el kell látnia minden házi dolgot. Miért kell ezt a rendkívüli nehéz dolgot a nőnek végeznie? A paraszt, a gyáros, hivatalnok, vagy bárki más férfi semmit sem tesz, fekszik és pihen, mint a viselős, beteg asszony főz, mos, vagy talán még ápolja is éjjel a beteg gyermekét. És mindezt azért az előítéletért, hogy van női munka.

Ez szörnyű bűn és innen ered a szerencsétlen nőknek sok betegsége, a halál és eltompultsága önmagának, meg a gyermekének.

★

Tegnap olvastam Sienkievicnek a regényét, «Dogma nélkül». A nő szerelme nagyon finoman van benne megírva; sokkal finomabban, mint a franciáknál, akiknél érzéki, az angoloknál, ahol álszenteskedő és a németeknél, ahol fenkölt. Eszemben volt, hogy megírom a szüzi szerelem regényét, amely sohasem válik érzékivé. És nem ez-e az egyetlen menekvés az érzékiség elől? Igen, igen, csak ez az. Ezért teremtette az Isten az embert nőnek meg férfinak. Csak a nő által veszthetjük el a tisztaságunkat és csak vele tarthatjuk meg azt. Jó dolog ilyet megírni...

INNEN-ONNAN.

Kevés az eszkimó. Egyszer fogy igazságában a mondás, hogy: sok az eszkimó, kevés a fóka, mert fogy az eszkimó, az örök hó és örök jég hideg és fehér világának igénytelen lakója, úgy látszik, a kiháló emberfajok sorába került. Az eszkimó, aki türt hideget, fagyot és éhséget, úgy látszik, nem tudja elviselni — a kulturát. Elpusztul belé, ahogy elpusztult a délamerikai *aszték*-faj. Kár érte, mert az eszkimót minden sarkutazó dolgos, szelid, jólelkű, vendégszerető és szolgáltrakész embernek mondja. *Peary*, a híres amerikai sarkutazó a *Smith-Sundon*, a föld legészakibb lakott részén 1897-ben 234

eszkimót talált, holott ezelőtt tizenkét évvel a számuk még 310 volt. 1902-ben meg már csak 200 maradt meg belőlük. Ez a csökkenés aránylag roppant nagy. *Alaska* legészakibb részén az eszkimók száma most 500, holott e partvidék fölfedezői még 3000-et találtak. Az eszkimók összesen sem *voltak* valami sokan, legfőlegb 30.000-en ezelőtt husz esztendővel, ma a számuk semmi esetre sem több tizenkét-tizenháromezernél. Nem telik belé ötven esztendő és az utolsó eszkimó is eltűnt a föld színéről — fóka pedig még lesz azután is.

Anyák klubja. New-Yorkban «Anyák klubja» alakult, melynek az a célja, hogy a tagok egymást lebetegedésük alkalmával 200—600 dollárral segíezzék. A belépő tagok beiratásul öt dollárt, azonkívül pedig negyedévenként egy dollárt fizetnek. Ha pedig a klub egyik-másik tagjának gyermeke születik, a többi tagokra arányos kvótát vetnek ki. Szóval ez a klub valóságos életbiztosítás, míg a többi hasonló intézmény nagyobbára halálra szóló biztosítás.

Szerelmi vallomások. Azt írja egy német hölgy, hogy mindenki a mesterségéhez képest vall szerelmet. A diplomata így szól: «Oh, köss velem örök kettős szövetséget!» A katona: «Jöttél, láttál, győztél». A kertész: «Oh, jöjj velem a szerelem virágos utain». A kömives: «Építsünk össze házikóinkat». A kocsis: «Hallgass meg s a kezembe teszem az életem gyeplőjét». A tudós: «Engedd tanulmányozni szivedet s hagyj olvasni a szemeidben». A pék: «Legyünk egy kenyéren».

Különös táplálékok. Érdekes közlemény jelent meg a napokban egyik német lapban a különböző bizar, némely helyen csaknem undorító emberi táplálékokról. Az érdekes ismertetésből élénk fogalmat nyerhetünk arról, hogy az egyes éghajlati, szokásbeli s más különbözőzetek szerint mi mindent meg nem eszik az ember. Így például a sziriaiaknak, egyiptomiaknak legfőbb csemegéje — a sáska. A kis-ázsiaiak és egyes amerikai indián törzsek szükség esetén némely féregfajokat minden undorodás nélkül esznek meg. A régi görögök különösen kedvelték az oroszálantalt, a római előkelőknek pedig fülemilenyelv volt a kedvenc nyalánkságuk. Egyes afrikai négertörzsek majdnem kizárólag egerekkel, kígyókkal, rókákkal és farkasokkal táplálkoznak, de viszont undorodnak a macska- vagy a kutyahústól. A jakutoknak fölöttébb izlik a döghus, de a disznóhúst a világért sem ennék meg. A Basinsziget lakói ünnepnapnak számítják, mikor kecskegyomrot ehetnek, a melyet persze a bennelevő félig megemésztett táplálékkal együtt fogyasztanak el. A négeiek leginkább a krokodil, struc és viziló husára vannak utalva, a bushmanoknak és hottentottáknak pedig egyik csemegéjük a hangya- és famoly-leves.

Ismeretség. Barátom, ösmeri ön Szellősi urat?
— Szellősit, nem, azt nem ösmerem!
— Hát akkor bizonyára ösmeri Karán urat?
— Karán? Karán? hm, hm, — akkor még inkább Szellősi urat ismerem.